

Vědeckofantastická literatura

Vědeckofantastická literatura stojí na okraji zájmu literárních odborníků i autorů školních čítanek. Přesto právě tento literární žánr vyniká strukturovanou obcí příznivců: ti mají své kluby, vydávají časopisy a almanachy a udělují literární ceny (v intenzitě i rozsahu činnosti s nimi mohou soupeřit jen fanoušci jiného zdánlivě okrajového žánru – detektivních příběhů). Nicméně na počátku 21. století se zdá, jako by zájem o vědeckofantastický žánr opadal. Čtenářské – a divácké – vrstvy, které se ještě donedávna zajímaly o roboty, vesmírné rakety, superničivé zbraně a tajné laboratoře, jsou nyní plně zaujaty čaroději, upíry, světelnými meči a mluvícími zvířaty. Která z těchto dvou oblastí literatury – a filmu – nám může prozradit víc o našem světě a o nás samotných?

Vědeckofantastická literatura: teoretický a vývojový přehled 1-A1 Otazníky kolem pojmu vědeckofantastický

Každý z nás jistě zná – či si snadno sám zformuluje – nejběžnější českou **definici vědeckofantastického literárního žánru**: Vědeckofantastická literatura je beletrie, která tematicky čerpá ze současných poznatků vědy a techniky a z předpokladů jejich budoucího rozvoje. Problém nastává v okamžiku, kdy akcentujeme fantastickou složku názvu a automaticky předpokládáme, že čím delší meziplanetární lety, čím víc umělých lidí a čím účinnější podivuhodné materiály či preparáty, tím víc vědeckofantastického žánru.

Pojem vědeckofantastická literatura vznikl poměrně pozdě – v českém prostředí se ustálil až kolem r. 1960. Byl vytvořen – v mnoha jazycích – jako „kontinentální“ evropská verze angloamerického výrazu *science fiction* [saiəns fikšn]. Jenže angl. *fiction* znamená *jakoukoli beletrii* – v protikladu k *literatuře věcné* (non-fiction). Doslovnější překlad termínu *science fiction* by tedy zněl *vědecká beletrie* – byť v tomto pojmu se zase nedoráží, že rozhodně nejde o román o již proběhlém výzkumu, např. o dramatickém objevu penicilinu za Druhé světové války. Mějme ovšem na paměti, že vědeckofantastický příběh vůbec nemusí být vědeckými objevy přeplněný; může operovat třeba jen s jediným takovým motivem (např. u Karla Čapka s třaskavinou v románu *Krakatit* nebo s elixírem mládí v dramatu *Věc Makropulos*) a hlavní téma díla můžeme leckdy vyjádřit, aniž bychom se o takovém vědeckém objevu vůbec zmínili. Proto se také v angloamerické literární teorii objevil pojem *speculative fiction* [spekjuľativ fikšn], který naznačuje, že obsahové těžiště díla tohoto žánru se může bez záplavy futuristické techniky obejít – líčí třeba jen fiktivní společenské či politické uspořádání. Zkratka SF pak může znamenat oba zmíněné termíny, čímž se výhodně obchází nepřilíš estetický výraz *sci-fi*: ten totiž je v angličtině pejorativním označením pro podřadnou *science fiction* a v češtině, kde je jeho užití širší, se navíc vyslovuje foneticky.

1-A2 Science fiction: problém zrození žánru

Zbývá nám zjistit, jak se díla SF (v čengličtině: *SF díla*) nazývala předtím, než se rozšířil výraz *science fiction*, jež ve 20. letech 20. století vytvořil (ještě v podobě *scientific fiction* [saiənt'ífik fikšn]) lucemburský spisovatel žijící ve Spojených státech Hugo Gernsback [gersnbæk]. Pohledem na podtituly starších SF děl – především z přelomu 19. a 20. století – zjistíme, že se původně používal přívlastek *utopický*. Ten je odvozen od renesančního latinského spisu *Utopia* (1516), který napsal Angličan **Thomas More** [toməs mo:] (1478 – 1535), zprvu rádce, posléze názorový odpůrce krále Jindřicha VIII. (jenž jej dal popravít). Utopia navazuje na starověké **Platónovy** dialogy *Tímaios* a *Kritiás*, které líčí ideální, vysoce vyspělou ostrovní zemi Atlantis (Atlantidu), zaniknuvší mohutnou přírodní katastrofou. Moreova Utopie (řec. *Neznámé místo*) pojednává o smyšleném exotickém ostrově se sociálně spravedlivým uspořádáním, které prostřednictvím sofistikované soustavy zákonů odstraňuje zvlí boháčů a zajišťuje všeobecné blaho.

Dnes se pojmem *utopický* označují jen politicky laděná SF díla odehrávající se v prostředí, které může být příkladným vzorem pro neveselou současnost. Posléze se ovšem objevila i díla, jež naopak varovně

líčí budoucí společnost neblahou, zpravidla úpadkovou či tyranskou; pro takové texty se vžil pojem *antiutopie* či *dystopie*.

Politickým tématům se široce věnovaly osvícenství a klasicismus. K počátkům těchto směrů patří tvorba francouzského šlechtice **Cyran z Bergeracu** [sirana z beržeraku]. (1619 – 1655; jako literární postava proslul díky novoromantickému dramatu Edmonda Rostanda [rostana] z r. 1897), který ve dvou fiktivních cestopisech *Cesta na Měsíc* a *Cesta do Sluneční říše* pobýval v mimozemských státech, při jejichž vylíčení se satiricky opřel do poměrů v bourbonské Francii.

Přesto u všech těchto starších děl – a můžeme k nim přiřadit také další satiry: **Komenského *Labyrint světa a ráj srdce*** (rukopis 1623) a **Swiftovy *Gulliverovy cesty*** (1726) – váháme, zda jde o skutečná díla science fiction. Chybí tu totiž specifické uvažování – byť vyjádřené příběhem – o roli vědy a vědeckého výtvoru v lidském životě: Tyto myšlenky přináší až **průmyslová revoluce**, která se zrodila v Evropě na sklonku 18. století a zasáhla většinu 19. století (šlo tedy o věk páry), přičemž byla následována **technologickou revolucí** na přelomu 19. a 20. století (počátky hromadného využívání elektřiny, plynu a spalovacích motorů), **věkem strojů** (1. polovina 20. století; rozmach pásové výroby a moderních způsobů dopravy), **věkem atomovým a kosmickým** (2. polovina 20. století; jaderná energetika a vesmírné lety) a **věkem digitálním** (od 70. let 20. století dodnes; pronikání digitálních počítačových – hi-tech – technologií do všech oblastí života).

Živnou půdou pro **vznik skutečné science fiction** se stalo **prolnutí** dvou zdánlivě neslučitelných vlivů: **vědeckého rozvoje** v éře průmyslové revoluce a **romantismu** jako kulturního slohu, jenž se vůči průmyslové společnosti protestně vymezoval. Výsledkem byla díla s tematikou vědce – romantické postavy, který se prostřednictvím svého bádání, jímž až posedle sleduje vytčený ideální cíl, nejen rozchází s většinovým společenským prostředím, ale dostává se i do konfliktu s přírodními silami. V hrdinově zápasu snadno rozeznáme spisovatelské úsilí o **estetizující a modernizující obrodu mýtu** (např. o Prométheovi).

Na počátku opravdové science fiction tedy stojí román, který této charakteristice bezesbytku odpovídá: ***Frankenstein*** [frankenštajn; fræŋkənstain] (1818) anglické spisovatelky **Mary Shelleyové** [meari šeliové] (1797 – 1851). Vyšel přímo s podtitulem *Moderní Prométheus* a jeho mladý titulní hrdina usiluje o vytvoření umělého člověka; sám však nezůstává zdaleka jedinou romantickou postavou v příběhu, jenž je zároveň působivým hororem.

V pořadí druhý SF autor je Američan **Edgar Allan Poe** (1809 – 1849): když pomineme jeho obecnou náklonnost k sofistikovaným fantaskním mechanismům (povídky *Jáma a kyvadlo*, *Skokan*), do žánru SF se zařadil přinejmenším povídkami ***Příběh z Rozeklaných hor***, ***Senzace s balonem*** aj.

Ve **2. polovině 19. století** zaznamenala prudký vzestup v hospodářské, technické i velmocenské sféře **Francie** – až do První světové války jediná významná republika v jinak monarchistické Evropě. Vůdčím filosofickým postojem ve francouzském veřejném životě se stal „aristotelský“ pozitivismus, pro nějž vrchol lidského myšlení představuje pozitivní poznání, založené na rozumové úvaze a na zkoumání pouze přesných a empiricky ověřitelných faktů. Odtud pramenil technooptimismus založený na předpokladu, že všechny problematické stránky našeho světa lze překonat technickým rozvojem.

Literárním hlasatelem tohoto postoje se stala třetí zakladatelská osobnost SF, **Jules Verne** [žil vern] (1828 – 1905). Psal především romány, jejichž děj se soustřeďuje kolem progresivních, v daném okamžiku však ještě fantastických pokroků v dopravě. Již Vernův první román, ***Pět neděl v baloně*** (1863) udělal ze svého autora literární celebritu. Verne se stal profesionálním spisovatelem a – obklopen několika spolupracovníky – napsal kolem stovky děl, z nichž nejznámější jsou trilogie ***Dvacet tisíc mil pod mořem*** – ***Děti kapitána Granta*** – ***Tajuplný ostrov*** (tajemnou postavou série je podmořský kapitán Nemo), ***Cesta kolem světa za osmdesát dní***, ***Cesta do středu Země***, ***Ze Země***

na Měsíc, Na kometě, Ocelové město, Robur Dobyvatel, Tajemný hrad v Karpatech, Plovoucí ostrov, Vynález zkázy.

Verne sám tvrdil, že jeho záměrem bylo využít vědu a techniku v literatuře stejným způsobem, jakým to Alexandre Dumas udělal s historií. Verne vycházel především z dvou typů dobrodružné prózy: z exotických cestopisů a z trosečnických příběhů. Při množství své literární produkce však nemohl zabránit schematickému opakování mnohých motivů či zápletek, takže se poměrně brzy jádrem jeho čtenářstva stala dospívající mládež a leckteré Vernovy knihy se začaly zařazovat do literatury triviální; tento vývoj se pro science fiction stal typickým a dodnes většinu objemu SF produkce představují díla bez skutečných uměleckých kvalit.

Toto ovšem neplatí o čtvrtém z klasických zakladatelů žánru SF, o anglickém spisovateli a publicistovi **Herbertu Georgi Wellsovi** [hə:bətu dʒo:dʒi welzovi] (1866 – 1946). Wells pocházel z dosti chudých poměrů a nejprve se stal venkovským učitelem přírodovědných předmětů, které byly jeho celoživotním zájmem (patřil mezi darwinisty). Jako ani ne třicetiletý se rozhodl pro spisovatelskou dráhu, aby unikl nízkému životnímu standardu a vymanil se z nudného bezdětného manželství. Již jeho první kniha, *Stroj času* (1895), vzbudila senzaci a Wells během následujících 20 let napsal řadu SF románů i povídek, v nichž jako zcela první autor nebo alespoň důkladněji než jeho předchůdci pojednal všechny námětové okruhy, které SF literatura až dodnes má: *Ostrov doktora Moreaua* [moróa], *Neviditelný, Válka světů* (vůbec nejproslulejší Wellsova kniha, o ničivé invazi Martanů na Zemi – ovšem s překvapivou a promyšlenou pointou), *Až spáče procitne*, *První lidé na Měsíci*, *Pokrm bohů*, *Za dnů komety*, *Válka ve vzduchu*, *Osvobozený svět*... Wells se ovšem hojně věnoval i jiným oblastem: psal společenské romány a populárně naučná díla. Patří mezi nejvlivnější světové tvůrce 20. století. Jeho ideovou platformou, odrážející se samozřejmě i v jeho dílech, byl levicový liberalismus, takže můžeme říci, že **Wells** je zakladatelem **humanistické linie SF**, která se soustřeďuje především na filozofické a sociální otázky, zatímco **Verne** je zakladatelem **technologické linie SF**, která extrapoluje (do budoucnosti předvídá) hlavně vědecký a technický vývoj.

1-A3 Nejdůležitější moderní autoři SF a jejich díla

Těžiště světové tvorby SF leží jednoznačně ve **Spojených státech amerických**. Je to dáno nejen jejich silnou pozicí ve vědeckém výzkumu, spletitostí tamějších společenských poměrů (které může SF osvětlit často možná lépe než jiné žánry) či velikostí literárního trhu, ale také tím, že již v meziválečné době tu vznikly a existovaly specializované **SF literární časopisy**: *Amazing Stories* [ə'meiziŋ stori:z] (Úžasné příběhy) a *Astounding Stories* [ə'stəʊndiŋ stori:z] (Ohromující příběhy), kolem nichž působili zejména dva autoři, již zmíněný **Hugo Gernsback** (1884 – 1967) a **Robert Heinlein** [rɒbət hainlain] (1907 – 1988).

Modernistická atmosféra 20. let 20. století tvorbě SF velmi přála: nejprozíravější tvůrci ovšem přinášeli varování nad možnými temnými stránkami vývoje. Byl to především český **Karel Čapek** (1890 – 1938), který dosáhl světové proslulosti dramatem *R.U.R.* již z r. 1920 (hra vnesla do světové slovní zásoby slovo *robot*; roboti, o něž tu jde, ovšem nejsou stroje, ale lidem podobní tvorové z umělých tkání). Čapek poté v žánru SF napsal ještě fejetonový satirický román *Továrna na Absolutno*, román *Krakatit*, drama *Věc Makropulos* a román *Válka s Mloky* (1936; dílo analyzuje vznik, rozšíření a hrozbu fašismu). Varovnou SF psal tehdy také anglický **Aldous Huxley** [o:ldəs haksli] (1894 – 1963): román *Konec civilizace*.

Souběžně s těmito velkými uměleckými osobnostmi působili i tvůrci triviálního čtiva, byť někteří dosáhli značné popularity. Platí to především o americkém **Edgaru Rice Burroughsovi** [edgəru rais bərəsovi] (1875 – 1950), který sice proslul především jako tvůrce sáhodlouhé série o pralesním hrdinovi Tarzanovi, ale kromě ní napsal i romány o americkém zálesáku **Johnu Carterovi** [džonu ka:tərovi], který se záhadným způsobem dostal na obydlený Mars (jeho napínavé příběhy vycházely kolem r. 1970 v Československu jako oblíbený komiks), a o cestě do podzemního světa *Pellucidaru*.

Specifické odvětví SF literatury představují díla, která rovněž nevznikala s uměleckými ambicemi, ale jejichž autoři zvolili vědeckofantastický příběh, aby čtenářům přitažlivě zprostředkovali poznatky některých věd. Tak Rus **Konstantin Ciolkovskij** (1857 – 1935), který se stal světovým zakladatelem odborné teorie vesmírných letů, stvořil sérii příběhů o cestách do kosmu. Jiné romány vyprávějí o dobrodružném putování do odlehlých krajů, kde dodnes přežívají pravěká zvířata: **Ztracený svět** od Angličana **Arthura Conana Doylea** [a:θəra konəna doila] (1859 – 1930; tvůrce slavného detektiva Sherlocka Holmese [šə:loka həumze]) a **Plutónie** od Rusa **Vladimira Obručeva** (1863 – 1956).

Druhá světová válka přinesla takové změny v životě lidstva, že autoři SF mohli jen přihlížet, jak je jejich fantazie dennodenně překonávána: rozmach bojového letectva i podmořského námořnictva, raketové ostřelování na vzdálenost stovek kilometrů, ztročení a masové vyhlazování vězňů v koncentračních táborech, nacistické brutální pokusy na lidech, důmyslné prostředky pro špionážní činnost, použití prvních atomových bomb – to vše se v následujících desetiletích stalo mohutným inspiračním zdrojem pro celý žánr SF, v němž zároveň zesílily varovné, temné tóny.

Během války vykryštovala nová generace autorů, z níž zmíníme dva Američany. **Isaac** [aizək] **Asimov** (1920 – 1992; narozen v Rusku) napsal několik povídkových souborů o robotech (především **Já, robot** z r. 1950). Teprve Asimov stvořil roboty jako stroje, nikoli jako umělé biologické bytosti.

Američan **Ray Bradbury**. [rei brædbəri] (1920 – 2012) zaznamenal světový úspěch již s povídkovým souborem **Mart'anská kronika** (1950), líčícím kolonizaci obydlí Marsu **Pozemšťany**: kniha je SF paralelou někdejší kolonizace Ameriky, liší se jen motivace: lidé na Mars vlastně přechází před hrozbou atomové Třetí světové války. Bradbury se zde představil jako autor velkých uměleckých kvalit, který používá bohatý, metaforický jazyk. V r. 1951 uveřejnil román **451° Fahrenheita**, jímž otevřel zcela nové téma: americkou společnost blízké budoucnosti, ovládanou prostřednictvím tupého konzumismu a mediálního vymývání mozků (zejména prostřednictvím ohlupující masové zábavy a trivializovaného pseudovzdělávání). Za teploty uvedené v titulu hoří papír: očitáme se ve Spojených státech, kde vlastnit knihy nebo chodit po ulici pěšky je trestný čin. Bradbury psal i mimo SF: povídky s tajemstvím a překvapivými pointami, dokonce horory (český výbor **Kaleidoskop**).

Ovšem světově nejproslulejší dystopií všech dob je román **1984** od britského novináře a prozaika **George Orwella**. Příběh se odehrává v titulním roce, který byl autorem zvolen na základě převrácení posledních dvou číslic v letopočtu vzniku knihy. Hlavní postavou je obyčejný Londýňan **Winston Smith**, žijící ve Velké Británii v časech, kdy země je centrem totalitní velmocenské říše ovládané odkudsi z jejího nitra diktátorským **Velkým bratrem**. Země je vyčerpaná dlouhotrvajícími válkami, účelovým ekonomickým asketismem a všudypřítomnou politickou represí, založenou prvořadě na masové ideové manipulaci s lidmi. Ačkoli realie odpovídají nejspíše **komunistickému světu**, mnohé atributy či sentence mají obecnou platnost a dodnes jsou citovány jako varování předtotalitními tendencemi i našeho světa: newspeak, ideozločin, valorizace, (propagandistické) ministerstvo Pravdy, (sadistické) ministerstvo Lásky, triáda hesel *Válka je mír, Svoboda je otroctví, Nevědomost je síla*.

Nebezpečí hrozícího všeničivého jaderného konfliktu bylo v době Studené války mezi Západem (Spojenými státy) a Východem (Sovětským svazem) vnímáno jako akutní a někteří spisovatelé na ně reagovali. Tak vznikla v rámci SF oblast **postapokalyptické (postkatastrofické) literatury** – o životě po další světové válce: **William Golding** [wiljəm gəuldɪŋ] (Velká Británie, 1911 – 1993; Nobelova cena): román **Pán much** (1954); **Robert Merle** [robér merl] (Francie; 1908 – 2004): román **Malevil** (1972); podobný je i román **Den trifidů** (1951) od **Johna Wyndhama** [džona windəma] (Velká Británie, 1903 – 1969).

Působivé varování před zneužitím biologického výzkumu představuje povídka **Růže pro Algernon** [ældʒənən] (1959) od amerického autora **Daniela Keyese** [dænjəla ki:ze] (1927 – 2014): má podobu deníkových zápisků mentálně retardovaného mladíka,

kteřý se stane objektem utajovaného experimentu se zvyšováním lidské inteligence; příběh s mrazivou pointou byl otištěn v českém výboru angloamerické SF **Vlak do pekla**.

Bývalý válečný příslušník britské vojenské špionáže **Ian Fleming** [iən fleɪnɪŋ] (1908 – 1964) napsal sérii románů o špičkovém výzvědném agentovi Jamesi [džeɪmsi] Bondovi: některé (**Dr. No**, **Goldfinger**) aktualizují schéma souboje odvážného hrdiny se šíleným vědcem, připraveným zničit Zemi (viz např. Vernův Vynález zkázy), žánrově však Flemingovy bondovky odpovídají akčním příběhům, nikoli klasické SF. Podobně romány Američana **Kurta Vonneguta** [vonəgəta] (1922 – 2007) (**Sirény z Titanu**, **Jatka č. 5**, **Snídaně šampionů** aj.) obsahují SF motivy (spisovatel SF Kilgore Trout [kilgo: traʊt], ufouni z planety Tralfamador), ale jsou čteny především jako satirická líčení současné Ameriky.

Vydatným – ale zatím posledním – impulsem pro rozvoj SF se stala **éra dobývání vesmíru v 50. – 80. letech**: první umělá družice Země (sovětský Sputnik 1957), pilotované lety kosmickými raketami (první kosmonaut Jurij Gagarin ze Sovětského svazu 1961), výpravy Američanů na Měsíc (první v r. 1969), obytné vesmírné stanice (americký Skylab od 1973, dnes mezinárodní ISS od 1998) a – namísto původních, jednorázových raket – opakovaně použitelné, technicky mimořádně vybavené raketoplány (Spojené státy od r. 1981, raketoplány vynesly do vesmíru mj. Hubbleův teleskop, ale celý projekt jejich provozu byl po katastrofách dvou strojů zrušen).

Kosmické lety spojil s varováním před úpadkem moderní civilizace Francouz **Pierre Boule** [pjér bul] (1912 – 1994) v románu **Planeta opic** (1963; kongeniálně zfilmováno). Nejplodnějším autorem této tematiky je ovšem Angličan **Arthur C. Clarke** [a:θə si: kla:k] (1917 – 2008): v proslulém románu **2001: Vesmírná odysea** (1968) stanovil vysokou laťku pro další tvůrce v tomto oboru SF, zpracoval tu i téma umělé inteligence a jejího střetnutí s člověkem. Český výbor Clarkových povídek vyšel pod názvem **Zpráva o třetí planetě**.

Sovětská SF vycházela z modernistických uměleckých experimentů ve 20. letech 20. století, ale dlouho podléhala ideologickým omezením: zejména zpočátku musela být líčená společnost budoucnosti beztřídní komunistická. Teprve později psali sovětskou SF na vysoké úrovni bratři **Arkadij** (1925 – 1991) a **Boris** (1933 – 2012) **Strugačtí**: romány **Planeta nachových mračen**, **Piknik u cesty**.

Mezi dalšími autory SF ze středovýchodní Evropy dosáhl světové popularity Polák **Stanislaw Lem** (1921 – 2006): vedle knih, v nichž obohacuje dosavadní pravidla žánru SF (román **Solaris**) psal i humorně zabarvené povídky, v nichž satiricky nahlíží na pozemskou realitu nebo ironizuje samotný žánr SF (český výbor povídek **Futurologický kongres**).

1-A4 Česká SF

Vývoj české SF byl pozvolný. Jedním z důvodů byl fakt, že vzhledem k národnímu zápasu české společnosti za emancipaci vůči Rakousku a Němcům se česká kultura před r. 1918 mnohem častěji obracela do historie než do budoucnosti. Na počátku české literatury science fiction stojí **Jakub Arbes** (1840 – 1914), mladší přítel i novinářský kolega Nerudův. Psal filosoficky laděné příběhy s tajemstvím, zřetelně inspirován např. Poem. Jan Neruda pro tyto Arbesovy prózy středního rozsahu vytvořil název **romaneto** („malý román“). Některé z nich mají SF námět, zejména **Newtonův mozek** (o stroji času) a **Svatý Xaverius** (o snaze matematicky analyzovat známý obraz v pražském chrámu svatého Mikuláše, a rozluštit tak návod k cestě za pokladem). Arbes ovšem psal i fejetony nebo sociálně laděné příběhy a kvůli svým protirežimním aktivitám byl stíhán zákazy publikování a byl také vězněn.

O **Karlu Čapkovi** nyní jen připomeňme, že když byl kritiky oceňován jako význačný autor utopické literatury, bránil se tomu svým tvrzením, že to, o čem píše, není utopie, ale ryzí současnost.

V r. 1928 vyšel alegorický román *Dům o tisíci patrech* od **Jana Weisse** (1892 – 1972): hrdina putuje obří stavbou, jejíž pochmurný interiér a jeho obyvatelé jsou paralelou moderní společnosti. Román je oceňován jako jeden z vrcholů umělecké české SF. Ovšem apetit českých čtenářů tohoto žánru byl v meziválečné době uspokojován především četnými překlady. Z tehdejších českých autorů SF dosáhl nadčasové obliby **J. M. Troska** (1881 – 1961; vlastním jménem Jan Matzal) svými 2 trilogiemi: *Kapitán Nemo* (autor oživil verneovskou postavu a spojil ji s dobrodružstvími českých inženýrů) a *Zápas s nebem* (o kosmickém letu obydlí Sluneční soustavou).

V r. 1956 napsal český básník a umělecký kritik **Vítězslav Nezval** (1900 – 1958) básnické drama *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou*, varující před nebezpečím atomové války.

Prvním významným autorem české SF ve 2. polovině 20. století se stal jaderný fyzik **František Běhounek** (1898 – 1973): spisovatelskou dráhu začal jako autor dobrodružné literatury (k tématu byl disponován i osobní zkušeností: r. 1928 patřil k posádce vzducholodi Italia, která ztroskotala při letu nad severní pól), vedle jeho technooptimistických SF románů (*Akce L*, *Robinzoni vesmíru*, *Projekt Scavenger*) vyniká hororová SF detektivka *Dům zelených přízraků*.

Z hlediska množství originálních SF námětů vyniká **Josef Nesvadba** (1926 – 2005; psychiatr, otec publicistky Báry Nesvadbové). Je největší autorskou osobností české SF ve 2. polovině 20. století. V žánru SF napsal román *Bludy Erika N.* a několik povídkových souborů (*Tarzanova smrt*, *Einsteinův mozek* – zde i povídka *Druhý ostrov doktora Moreau* –, *Řidičský průkaz rodičů*), je autorem námětů k úspěšným SF filmům *Pane, vy jste vdova*, *Zítرا vstanu a opařím se čajem*, *Upír z Feratu* aj.

Velmi populárním autorem české SF byl **Ludvík Souček** (1926 – 1978): jeho trilogie *Cesta slepých ptáků* (1964 – 1968) vyniká jako propracovaná mystifikace o dávných návštěvách mimozemšťanů na Zemi a o nynější výpravě (za účasti českých badatelů) do vesmíru (dílo obsahuje řadu „autentických“ materiálů – tak trochu ve stylu Čapkovy Války s Mloky, ale dějově odkazuje spíše na Verna). Nesvadba a Souček patřili k předním organizátorským osobnostem české SF scény.

Významnými SF povídkáři se stali novináři **Jaroslav Veis** (*1946) a **Alexandr Kramer** (1946 – 2012): soubor *Experiment pro třetí planetu* (1976; vydán jen pod Veisovým jménem, protože Kramer měl politický zákaz publikování).

Vladimír Páral (*1932) proslul jako autor hořce laděných příběhů ze současnosti, v nichž na stereotypní povaze intimních vztahů ukazoval mentální dusno ve společnosti pod komunistickou vládou. Když kolem r. 1980 s těmito tématy narazil na meze oficiálních publikačních možností, uchýlil se – dosti nečekaně – do žánru SF a napsal několik antiutopicky laděných knih: *Pokoušení A-ZZ*, *Romeo a Julie 2300*, *Válka s mnohozvěretem*, *Země žen* (vše v letech 1982 – 1987).

Ondřej Neff (*1945), syn Vladimíra Neffa, patří k nejplodnějším SF autorům: román *Jádro pudla*, povídkový soubor *Vejce naruby*, románová trilogie *Milénium*. Neff je od konce 20. století nejvýraznější osobností české SF, žánru se věnuje i jako fundovaný teoretik a mj. produkuje převyprávěná díla Julese Verna (se staršími ilustracemi od Zdeňka Buriana).

Od 90. let je i na českém knižním trhu SF na ústupu, neboť ji válkuje žánr fantasy. Velmi zdařilé a kritiky i čtenáři oceňované dílo spojující oba žánry napsal **František Novotný** (*1944): v šestidílném cyklu *Valhala* (dokončeno 2014) spojuje putování fantasy světem zásvětní říše starogermánské mytologie s alternativním vývojem obou světových válek.

Český SF časopis *Ikárie* vycházel 1990 – 2010, jeho nástupcem je XB-1 (od 2010).

